

O. Piotr Skonieczny OP

Uniwersytet Papieski Św. Tomasza *Angelicum* w Rzymie

Zakaz wykonywania święceń w postępowaniu o udzielenie dyspensy od obowiązku celibatu kapłańskiego

W postępowaniu o udzielenie dyspensy od obowiązku celibatu kapłańskiego już samo wniesienie prośby wywołuje skutki prawne w sferze praw i obowiązków duchownego. Najważniejszym z nich jest zakaz wykonywania święceń lub też – inaczej mówiąc – zawieszenie czy suspendowanie w wykonywaniu święceń¹. Należy jednak przyjąć określenie „zakaz wykonywania święceń”, a to

¹ Inne skutki wniesienia prośby o dyspensę od celibatu kapłańskiego to zezwolenie na przebywanie poza klasztorem, jeżeli chodzi o prezbitera, będącego jednocześnie zakonnikiem (za zgodą rady wyższego przełożonego, por. kan. 665 § 1 KPK), a także odsunięcie od innych obowiązków, jak na przykład katechety w szkole (zob. art. 5 § 7 Norm materialnoprawnych Kongregacji Nauki Wiary *Praeterquam aliis*, niżej cytowanych). Odnośnie do pierwszego z wymienionych skutków prośby o dyspensę w większości przypadków taki zakonnik powinien już być eksklaustrowany bądź wydany z instytutu; jeżeli zaś chodzi o zakonnika po profesji czasowej, należałoby wszcząć postępowanie o wydalenie z instytutu w myśl kan. 696 § 2 KPK. Por. V. Ferrara, *Normae substantivae ac procedurales nunc vigentes in pertractandis causis de dispensatione a coelibatu sacerdotali*, „Apollinaris”, 1989, vol. 62, s. 523, nr 11; E. Colagiovanni, *La procedura per la dispensa dagli oneri del sacerdozio e del diaconato*, [w:] *I procedimenti speciali nel diritto canonico*, Città del Vaticano 1992, s. 382; W. Kiwior, *Dyspensa od celibatu kapłańskiego: kompetencja, tytuły prawne, procedura*, „Prawo Kanoniczne”, R. 35, 1992, nr 3–4, s. 167.

w celu uniknięcia błędu utożsamiania tej instytucji prawa kanonicznego z instytucjami prawa karnego.

I Źródła prawa

Zakaz wykonywania święceń w postępowaniu o udzielenie dyspensy od obowiązku celibatu kapłańskiego nie został uregulowany w przepisach obowiązującego *Kodeksu prawa kanonicznego* z 1983 r.² Natomiast został unormowany w przepisach art. 4 Norm materialnoprawnych *Praeterquam aliis*³ i zdania pierwszego art. 4 Norm proceduralnych *Ordinarius competens*⁴ Świętej Kongregacji Nauki Wiary⁵, które zostały opublikowane wraz z listem okólnym tejże Kongregacji *Per Litteras ad universos* do wszystkich ordynariuszy miejsca i zakonnych przełożonych generalnych o dyspensie od celibatu kapłańskiego z dnia 14 października 1980 r.⁶, stanowiąc trzon ustawodawstwa Jana Pawła II

² Przepis kan. 292 obecnego KPK stanowi co prawda o „zakazie wykonywania władzy święceń” („potestatem ordinis exercere prohibetur”), ale zakaz ten dotyczy duchownego, który już „utracił” stan duchowny, m.in. wskutek otrzymania dyspensy od celibatu kapłańskiego (por. kan. 290 KPK).

³ Por. Sacra Congregatio pro Doctrina Fidei, *Normae substantiales „Praeterquam aliis” de dispensatione a sacerdotali coelibatu ad instantiam partis (ad usum internum Sacrae Congregationis)*, [dalej: PA], E Civitate Vaticana 1980, [w:] Congregatio de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum, *Collectanea documentorum ad causas pro dispensatione super „rato et non consummato” et a lege sacri coelibatus obtinenda inde a Codice Iuris Canonici 1917*, Città del Vaticano 2004, s. 157–158. Jak widać zatem, Normy materialnoprawne nigdy nie zostały oficjalnie publikowane.

⁴ Por. Sacra Congregatio pro Doctrina Fidei, *Normae procedurales „Ordinarius competens” de dispensatione a sacerdotali coelibatu*, Prot. N. 128/61 (*Sub secreto*), [dalej: OC], 14.10.1980, „Acta Apostolicae Sedis”, [dalej: AAS], 1980, vol. 72, s. 1136–1137; polskie tłum. w: *W trosce o pełnię wiary. Dokumenty Kongregacji Nauki Wiary 1966–1994*, przekł. i opr. Z. Zimowski, J. Królikowski, Tarnów 1995, s. 152–153.

⁵ Od 10.03.1989 r. Kongregacja Nauki Wiary (bez określenia „Święta”); por. Ioannes Paulus PP. II, *Constitutio apostolica de Romana Curia „Pastor bonus”*, [dalej: PB], 28.06.1988, AAS, 1988, vol. 80, s. 841–91287; AAS, 1995, vol. 87, s. 588; polskie tłum., jednakże z błędami i bez uwzględnienia ostatniej zmiany (sic!), dotyczącej art. 99–104 w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, red. i opr. W. Kacprzyk, M. Sitarz, Lublin 2006, s. 217–257.

⁶ Por. Sacra Congregatio pro Doctrina Fidei, *Litterae circulares „Per Litteras ad universos” omnibus locorum ordinariis et moderatoribus generalibus religionum clericalium de modo procedendi in examine et resolutione petitionum quae dispensationem a coelibatu respiciunt*, [dalej: PLU], 14.10.1980, AAS, 1980, vol. 72, s. 1132–1135; polskie tłum. w: *W trosce o pełnię wiary...*, dz. cyt., s. 149–151.

w tym zakresie. Przepis art. 4 PA stanowi (w tłumaczeniu polskim): „Kapłanowi, który wniósł prośbę w celu uzyskania dyspensy od celibatu kapłańskiego, trzeba na wszelki wypadek (*ad cautelam*) zabronić wykonywania święceń wyższych, chyba że Ordynariusz – mając na uwadze ochronę dobrego imienia tego kapłana lub pieczę nad dobrem wspólnoty – ocenił, iż tego rodzaju wykonywanie [święceń] jest całkowicie konieczne”⁷. Z kolei wzmiankowany przepis zdania pierwszego art. 4 OC przewiduje, że: „Po otrzymaniu prośby Ordynariusz powinien zdecydować, czy sprawie należy nadać bieg, i – w przypadku twierdzącym – zawiesić na wszelki wypadek (*ad cautelam*) proszącego od wykonywania święceń wyższych, chyba że – mając na uwadze ochronę dobrego imienia tego kapłana lub pieczę nad dobrem wspólnoty – ocenił, iż tego rodzaju wykonywanie [święceń] jest całkowicie konieczne”⁸.

W tym miejscu trzeba zauważyć problem dotyczący promulgacji komentowanej ustawy (por. kan. 7–8 KPK). Powołany bowiem wyżej przepis zawarty w art. 4 OC ma dwa różne brzmienia (*sic!*). W brzmieniu publikowanym w „Acta Apostolicae Sedis”, wyżej przytoczonym, powtarza się treść normy zawartej w art. 4 PA. Natomiast przepisy przesłane do Ordynariuszy przez Kongregację⁹ zawierały w części pierwszej art. 4 OC (normy proceduralne) jedynie odesłanie do art. 4 PA (tj. do norm materialnoprawnych), stanowiąc (w przekładzie polskim): „Po otrzymaniu prośby Ordynariusz powinien zdecy-

⁷ Tekst oryginalny: „Sacerdos, qui petitionem ad obtinendam dispensationem a sacerdotali coelibatu introduxerit, est ad cautelam ab exercitio sacrorum Ordinum prohibendus, nisi, ad protegendam bonam famam ipsius sacerdotis vel ad bonum communitatis tuendum, Ordinarius huiusmodi exercitium prorsus necessarium esse iudicaverit”. Przekład polski w tekście – własny.

⁸ Tekst oryginalny wg oficjalnego publikatora: „Recepta petitione, decernat Ordinarius an sit locus procedendi, et, in casu affirmativo, oratorem ab exercitio sacrorum Ordinum ad cautelam suspendat, nisi, ad de protegendam bonam famam ipsius sacerdotis vel ad bonum communitatis tuendum, huiusmodi exercitium prorsus necessarium esse iudicaverit”. W tekście – przekład własny; tłumaczenie według: *W trosce o pełnię wiary...*, dz. cyt., Tarnów 1995, s. 152–153: „Po otrzymaniu prośby Ordynariusz decyduje, czy jest to sprawa, którą należałoby podjąć, i w przypadku pozytywnej odpowiedzi niech delikatnie zawiesi proszącego w wypełnianiu święceń, lub przynajmniej niech nie uważa się takiego wypełniania za absolutnie konieczne dla zachowania dobrej sławy kapłana lub dla ochrony dobra wspólnoty”.

⁹ Opublikowane obecnie w tomie: *Congregatio de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum, Collectanea documentorum...*, dz. cyt., s. 159–160. O liście Św. Kongregacji Nauki Wiary zob. w: R. Tronqued, *Procedures: Loss of the Clerical State (from the 1917 CIC to the 1983 CIC)*, (Dissertatio ad Lauream in Facultate Iuris Canonici apud P.U.S.T.), Romae 1994, s. 118, przypis 235.

dować, czy sprawie należy nadać bieg, i – w przypadku twierdzącym – pouczyć proszącego o zawieszeniu, o którym mowa w art. 4 (Norm materialnoprawnych)” [...]”¹⁰. Jak widać zatem, ta wersja ustawy nie powtarza treści art. 4 PA, co wszakże zostało dokonane w oficjalnym publikatorze. Fakt ten może mieć znaczenie dla wykładni przepisów, o czym niżej.

W każdym razie należy stwierdzić, że w przypadku takiego „konfliktu” dwóch różnych brzmień przepisów – co zresztą jest niedopuszczalną praktyką legislacyjną – należy dać pierwszeństwo i przyjąć za obowiązujący tekst z oficjalnego publikatora, w tym wypadku zawarty w AAS, a nie w załączniku listu Kongregacji do Ordynariuszy. Przepis kan. 8 § 1 KPK stanowi bowiem wyraźnie, że zasadą jest publikacja ustawy kościelnej w AAS, a tylko wyjątkowo dopuszczalne są inne sposoby promulgacji¹¹. Taka wykładnia znajduje też potwierdzenie w teorii prawa, która dużą wagę przywiązuje do prawidłowej promulgacji normy prawnej¹². Także dla św. Tomasza z Akwinu promulgacja ustawy, rozumiana formalnoprawnie, wchodziła w skład jej istoty¹³.

¹⁰ Tekst oryginalny: „Recepta petitione, decernat Ordinarius an sit locus procedendi, et, in casu affirmativo, moneat oratorem de suspensione de qua in articulo 4 (Normae subst.), itemque sive per se ipsum sive per sacerdotem aptum et probatum, ad hoc specialiter selectum, curet instructionem causae, in qua adesse debet actarius qui fidem de actis faciat”. W tekście – przekład własny.

¹¹ Promulgacja ustawy nie jest jakimś „zwykłym umieszczeniem” (*simplex insertio*) jej treści w AAS, ale aktem autentycznej publikacji (*authentica publicatio*). Por. G. Michiels, *Normae generale juris canonici. Commentarius Libri I Codicis Juris Canonici*, t. 1, Lublin 1929, s. 237. Por. także: W. Aymans, K. Mörsdorf, *Kanonisches Recht. Lehrbuch aufgrund des Codex Iuris Canonici*, Bd. I: *Einleitende Grundfragen und Allgemeine Normen*, Paderborn 1991, s. 157–159; J. García Martín, *Le Norme Generali del Codex Iuris Canonici*, Roma 1999, s. 71; V. De Polis, A. D’Auria, *Le Norme Generali. Commento al Codice di Diritto Canonico. Libro Primo*, Città del Vaticano 2008, s. 101–102.

¹² Por. S. Wronkowska, *Tworzenie prawa*, [w:] A. Redelbach, S. Wronkowska, Z. Ziemiński, *Zarys teorii państwa i prawa*, Warszawa 1992, s. 170, 179–184.

¹³ Por. S. Thomas Aquinas, *Summa Theologiae*, I–II, q. 90, art. 4. Więcej na ten temat, por. P. Skonieczny, *Koncepcja prawa Akwinaty – niewykorzystany kapitał? Wprowadzenie do głosów w dyskusji*, „Przegląd Tomistyczny”, 2007, t. 13, nr 1, s. 187–188.

II Historia instytucji i jej *ratio legis*

Instytucja zakazu wykonywania święceń nie jest czymś nowym w systemie prawa kanonicznego. Była obecna w procesie przeciwko święceniom wyższym, a ściślej rzecz biorąc dotyczył jej kan. 1997 KPK z 1917 r., który stanowił: „Chociaż skarga zostałaby wniesiona nie przeciwko ważności samych święceń wyższych, lecz dotyczyłaby tylko obowiązków wynikających z tychże święceń, niemniej jednak duchownemu trzeba na wszelki wypadek (*ad cautelam*) zabronić wykonywania święceń”¹⁴. Doktryna kanonistyczna była zgodna co do tego, że łacińskie słowo *prohibere*, użyte przez ustawodawcę KPK z 1917 r. w kan. 1997, nie miało charakteru karnistycznego¹⁵. Tymczasem *prohibitio* taki właśnie charakter, karny, miało w kan. 2298, nr 1 i 7 poprzedniego KPK¹⁶, który regulował tzw. kary odwetowe. W literaturze panował poza tym pogląd¹⁷, że z samego prawa Bożego wynikał zakaz wykonywania święceń dla duchownego, który uważał, że święcenia lub zobowiązania z nich wynikające, a przez niego przyjęte, są nieważne. Z tych względów zakaz wykonywania święceń był ustanowiony *ad cautelam*, a nie *ad necessitatem*¹⁸.

Jednakże przepis kan. 1997 KPK z 1917 r. nie dotyczył bezpośrednio spraw o *dyspensę* od celibatu kapłańskiego, a jedynie spraw o stwierdzenie *nieważności obowiązków* wynikających ze święceń, w tym obowiązku celiba-

¹⁴ Tekst oryginalny kan. 1997 KPK z 1917 r.: „Quamvis actio instituta fuerit non super ipsamet sacrae ordinationis nullitate, sed super obligationibus tantum ex ipsa sacra ordinatione exsurgentibus, nihilominus clericus est ad cautelam ab exercitio ordinum prohibendus”.

¹⁵ Por. A. Blat, *Commentarium textus Codicis Iuris Canonici. Liber IV: De Processibus*, Romae 1927, s. 533, nr 559; H. Jone, *Gesetzbuch des kanonischen Rechtes. Erklärung der Kanones*, vol. 3: *Prozeß- und Strafrecht (Kan. 1552 – Kan. 2414)*, Paderborn 1940, s. 283; M. Conte a Coronata, *Institutiones Iuris Canonici ad usum utriusque cleri et scholarum*, vol. 3: *De Processibus*, Taurini – Romae 1962, s. 487, nr 1507. Zob. również: E. Lohse, *The origin and nature of the suspension „ad cautelam” of article 4 of the 1980 „Normae procedurales” for dispensations from celibacy*, part 1, „Periodica de Re Canonica”, 2005, vol. 94, s. 665–666 z cyt. literaturą w przyp. 34.

¹⁶ Przepis kan. 2298, nr 1 i 7 KPK z 1917 r. stanowił: „Poenae vindictivae quae clericis tantum applicantur, sunt: 1° Prohibitio exercendi sacrum ministerium praeterquam in certa ecclesia; ...7° Prohibitio commorandi in certo loco vel territorio; [...]” (podkreślenia moje – P.S.).

¹⁷ Zob. A. Blat, *Commentarium...*, dz. cyt., s. 533, nr 559; M. Conte a Coronata, *Institutiones...*, dz. cyt., s. 487, nr 1507; E. Lohse, *The origin...*, dz. cyt., s. 668–669.

¹⁸ Por. E. Lohse, *The origin...*, dz. cyt., s. 669–670.

tu¹⁹. Tymczasem nowe *Normy* Świętej Kongregacji Dyscypliny Sakramentów z 9 czerwca 1931 r., regulujące postępowania w sprawach o nieważność święceń lub o nieważność obowiązków ze święceń wypływających²⁰, nie wspomniały o zakazie z kan. 1997 KPK z 1917 r.²¹. Widocznie ustawodawca kościelny nie uznał takiego powtórzenia przepisu za konieczne.

Przełom przyniosło nowe ustawodawstwo Pawła VI, dotyczące dyspensy od celibatu kapłańskiego, jakkolwiek w pierwszych *Normach* z 1964 r.²² zakaz wykonywania święceń *ad cautelam* się nie znalazł, gdyż postępowanie to oparte było o model sądowy²³ i stąd nie było potrzeby powtarzania normy zawartej w kan. 1997 KPK z 1917 r. Zakaz pojawił się po raz pierwszy w *Normach* z 1971 r.²⁴, który w nr 2, 4° stanowił: „Proszącemu, po wniesieniu prośby do

¹⁹ Zob. tamże, s. 663–664.

²⁰ Por. S. Congregatio de Disciplina Sacramentorum, *Decretum „Ut locorum Ordinarii” Regulae servandae in processibus super nullitate Sacrae Ordinationis vel onerum Sacris Ordinibus inhaerentium*, 9.06.1931, AAS, 1931, vol. 23, s. 457–492; S. Congregatio de Disciplina Sacramentorum, *Regolamento „Allo scopo di sollecitare” per la trattazione delle cause „super asserta nullitate sacrae Ordinationis vel Onerum” da parte della Commissione dei PP. Consultori*, 19.03.1924, nigdy oficjalnie niepublikowane, zawarte w: V. Ferrara, *Natura (giudiziaria-amministrativa-speciale) della procedura per la trattazione delle cause di nullità dell'ordinazione e degli obblighi ad essa connessi*, s. 125–162, [w:] *Sacramenti, liturgia, cause dei Santi* (Studi in onore del cardinale Giuseppe Casoria, già Prefetto della Congregazione per il Culto Divino e la Disciplina dei Sacramenti nel 60. anniversario di ordinazione sacerdotale), red. A. Moroni, C. Pinto, M. Bartolucci, Napoli 1992, s. 152–153.

²¹ Por. E. Lohse, *The origin...*, dz. cyt., s. 676.

²² Zob. Sacra Congregatio Sancti Officii, *Litterae circulares „Sanctissimus” locorum Ordinariis atque familiarum religiosarum Moderatoribus Generalibus quibus mittuntur Normae ad processus de sacerdotibus lapsis apparandos*, 2.02.1964, [w:] *Enchiridion Vaticanum* S1/26–29, nr 28; Congregatio de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum, *Collectanea documentorum ad causas pro dispensatione super „rato et non consummato” et a lege sacri coelibatus obtinenda inde a Codice Iuris Canonici 1917*, Città del Vaticano 2004, s. 138–139.

²³ Por. V. Ferrara, *Normae substantivae ac procedurales...*, dz. cyt., s. 518, nr 6 a; V. Ferrara, *L'istituto canonico della dispensa pontificia dal celibato e dagli altri obblighi dell'ordinazione. Evoluzione storico-giuridica della normativa sostanziale e procedurale ed attribuzioni di competenza a trattarne: dalle origini alla Costituzione Apostolica „Pastor Bonus” (1988) di Giovanni Paolo II, „Apollinaris”, 1994, vol. 67, s. 514; R. Tronqued, *Procedures...*, dz. cyt., s. 67–68; P. Amenta, *La dispensa dagli obblighi della sacra ordinazione e la perdita dello stato clericale*, „Periodica de Re Canonica”, 1999, vol. 88, s. 344.*

²⁴ Zob. Sacra Congregatio pro Doctrina Fidei, *Normae „Antequam causam” reductionis ad apparandas in Curiis dioecesanis et religiosis causas reductionis ad statum laicalem cum dispensatione ab obligationibus cum sacra Ordinatione conexis*, 13.01.1971, AAS, 1971, vol. 63,

swojego Ordynariusza i aż do nadesłania odpowiedzi Św. Kongregacji, trzeba na wszelki wypadek (*ad cautelam*) zakazać wykonywania święceń (por. kan. 1997 [obowiązującego wówczas KPK z 1917 r.])²⁵. Regulacja ta jest o tyle istotna, że po raz pierwszy zakaz wykonywania święceń pojawił się w kontekście dyspensy od celibatu kapłańskiego, a nie stwierdzenia nieważności święceń²⁶. Po raz kolejny zakaz znajdzie się w tym kontekście właśnie w ustawodawstwie Jana Pawła II z 1980 r., będącym przedmiotem niniejszego komentarza.

Ratio legis zakazu wykonywania święceń w postępowaniu o dyspensę od celibatu kapłańskiego jest uniknięcie zgorszenia²⁷. Nie przekonują bowiem racje, które pojawiały się jako uzasadnienie tego zakazu przy procesie o stwierdzenie nieważności święceń, tj. ochrona przed nieważnością sakramentów²⁸. Poza tym w literaturze przedmiotu przeważa pogląd o charakterze „prewencyjnym” komentowanego zakazu²⁹. Można się po części z tym zgodzić, biorąc pod uwagę dobro duchowe wiernych i samego proszącego (por. kan. 1752 KPK).

III Zakaz na tle innych instytucji prawnokanonicznych

Zakaz wykonywania święceń nie jest „monopolem” postępowania o udzielenie dyspensy od celibatu kapłańskiego. Zakaz ten występuje także w innych

s. 303–308, polski przekład w: *W trosce o pełnię wiary...*, dz. cyt., s. 28–33; późniejsza interpretacja tych norm: *Sacra Congregatio pro Doctrina Fidei, Declaratio „Die XIII ianuarii” quoad interpretationem quarundam dispositionum, quae Normis, die XIII ianuarii 1971 editis, statutae sunt*, 26.06.1972, AAS, 1972, vol. 64, s. 641–643, w tłumaczeniu polskim: tamże, s. 48–50.

²⁵ Tekst oryginalny: „*Orator, postquam preces suo Ordinario porrexerit et donec responsio S. Congregationis pervenerit, est ad cautelam ab exercitio ordinum prohibendus* (cfr. can. 1997)”. Tłumaczenie polskie – własne.

²⁶ Por. E. Lohse, *The origin and nature of the suspension ad cautelam of article 4 of the 1980 Normae procedurales for dispensations from celibacy*, part 2, „*Periodica de Re Canonica*”, 2006, vol. 95, s. 81–82.

²⁷ Tak na przykład, ale w kontekście procesu o nieważność święceń, A. Vermeersch, J. Creusen, *Epitome Iuris Canonici cum commentariis ad scholas et ad usum privatum*, t. 3: *Libri IV et V Codicis iuris canonici*, Mechliniae – Romae 1923, s. 123, nr 300.

²⁸ Z kolei w ten sposób wypowiada się P. Amenta, *La dispensa...*, dz. cyt., s. 350–351, wskazując, że w trakcie postępowania o dyspensę od celibatu kapłańskiego mogą pojawić się elementy świadczące o tym, że święcenia zostały przyjęte nieważnie.

²⁹ Por. M. Zalba, *De sacerdotalis caelibatus dispensatione normae hodiernae*, „*Periodica de Re Canonica*”, 1981, vol. 70, s. 254; V. Ferrara, *Normae substantivae ac procedurales...*, dz. cyt., s. 522; E. Lohse, *The origin...*, dz. cyt., s. 90.

instytucjach prawnych. Na przykład zawiera się w ekskomunice (por. kan. 1331 § 1 nr 1 i 2 KPK)³⁰, interdykcie (por. kan. 1332, część pierwsza KPK)³¹ lub suspensie (por. kan. 1333 § 1 nr 1 KPK)³², nieprawidłowościach czy przeszkodach do wykonywania święceń (por. kan. 1044 KPK) oraz w postępowaniu o stwierdzenie nieważności święceń (kan. 1709 § 2 KPK)³³. Ponadto zakaz wykonywania święceń wiąże się z utratą stanu duchownego (por. kan. 290 i 292 KPK) czy też z wydaleniem z instytutu zakonnego lub świeckiego bądź ze stowarzyszenia życia apostołskiego (por. kan. 701 oraz odsyłające do niego przepisy zdania drugiego kan. 729 oraz kan. 746 KPK).

Jednakże te zakazy wykonywania święceń należy odróżnić od zakazu wykonywania święceń w postępowaniu o udzielenie dyspensy od obowiązku celibatu kapłańskiego. O ile bowiem w wyżej wymienionych instytucjach prawno-kanonicznych zakaz wykonywania święceń ma charakter jedynie akcesoryjny, tzn. jest *skutkiem* utraty stanu duchownego czy zakonnego (szeroko pojętego) albo też *zawiera się* w tej instytucji prawnokanonicznej, której zakres normatywy jest jednak o wiele szerszy (przykładowo przy karach kościelnych), o tyle zakaz wykonywania święceń, o którym w art. 4 PA i art. 4 OC, ma charakter procesowy i stanowi niejako *istotę* całej tej instytucji prawnokanonicznej. Z tych względów zakaz wykonywania święceń, przewidziany w procesie o stwierdzenie ich nieważności, jest bardzo zbliżony do komentowanego zakazu w postępowaniu o udzielenie dyspensy od celibatu kapłańskiego, mając podobny cel i w zasadzie charakter (procesowy)³⁴.

³⁰ Por. również: V. De Paolis w: V. De Paolis, D. Cito, *Le sanzioni nella Chiesa. Commento al Codice di Diritto Canonico. Libro VI*, Città del Vaticano 2001, s. 199–202; J. Syryjczyk, *Sankcje w Kościele, część ogólna, komentarz*, Warszawa 2008, s. 217–222.

³¹ Zob. V. De Paolis w: V. De Paolis, D. Cito, *Le sanzioni...*, dz. cyt., s. 203; J. Syryjczyk, *Sankcje...*, dz. cyt., s. 225.

³² Por. V. De Paolis w: V. De Paolis, D. Cito, *Le sanzioni...*, dz. cyt., s. 203–204; J. Syryjczyk, *Sankcje...*, dz. cyt., s. 227–230.

³³ Kanon 1709 § 2 stanowi: „Po przesłaniu skargi powodowej zabrania się duchownemu wykonywania święceń, na mocy samego prawa”. Por. V. Ferrara, *Diritto oggettivo o processuale per le cause di nullità dell'ordinazione: giurisprudenza e prassi vigente*, [w:] *Sacramenti, liturgia, cause dei Santi...*, dz. cyt., s. 242; J. Punderson w: *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law*, red. Á. Marzóa, J. Miras, R. Rodríguez-Ocaña, t. 6/2, Montreal – Chicago 2004, s. 1951, tezy do kan. 1709, 2.

³⁴ Oczywiście są różnice między komentowanym zakazem wykonywania święceń a wskazanymi wyżej cenzurami, czyli instytucjami z zakresu prawa karnego kanonicznego. Różnice z instytucją procesową opisaną w kan. 1709 § 2 KPK zostaną wskazane w dalszej części artykułu.

Komentowany zakaz odnosi się zatem jedynie do postępowania o udzielenie dyspensy od obowiązku celibatu kapłańskiego, pokrywając się z zakresem przedmiotowym ustawodawstwa Jana Pawła II z 1980 r. (por. art. 1 § 1 PA)³⁵. Nie dotyczy więc zakazów o charakterze karnym ani zakazu wykonywania święceń przewidzianego w kan. 1709 § 2 KPK.

W końcu należy zauważyć, że komentowana instytucja prawna nie występuje w najnowszych przepisach dotyczących dyspensy od celibatu kapłańskiego, tj. w nowych normach wydanych przez Kongregację ds. Duchowieństwa, zawartych w nr 8 listu okólnego *In data 30 gennaio* z 18 kwietnia 2009 r.³⁶ Jest to o tyle oczywiste, że powołane normy *In data 30 gennaio* odnoszą się tylko do spraw karnych, wobec których niemożliwe bądź wyjątkowo trudne by było zastosowanie postępowań karnokanonicznych³⁷. Chodzi o duchownych, którzy porzucili posługę (*ministero*) przez okres dłuższy niż 5 lat następujących po sobie, pozostając w takim stanie dobrowolnie i bezprawnie przez ten czas³⁸,

³⁵ Przepis art. 1 § 1 PA stanowi: „*Praeterquam aliis modis in iure statutis clericalis status amittitur eo ipso per Rescriptum dispensationis a sacerdotali coelibatu ad instantiam partis*”. W przykładzie własnym: „*Z wyjątkiem innych (praeterquam aliis) sposobów ustanowionych w prawie stan duchowny traci się przez sam reskrypt dotyczący dyspensy od celibatu kapłańskiego, wydany na wniosek strony*”.

³⁶ Zob. Congregazione per il Clero, *Lettera circolare „In data 30 gennaio”, sulle alcune postestà ricevute dal Sommo Pontefice, Prot. N. 2009 0556*, 18.04.2009, niepublikowany, dostępny: http://www.episkopat.pl/?a=dokumenta&doc=200968_0, 2009-12-19. Normy te zostały uzupełnione nowymi: Congregazione per il Clero, *Lettera circolare „Facendo seguito alla Lettera circolare N. 2009 0556, del 18 aprile 2009”, sulle linee procedurali per la trattazione dei casi oggetto delle Facoltà speciali, unitamente all’elenco dei documenti necessari al completamento dell’istruttoria nella fase locale*, 17.03.2010, niepublikowany, w posiadaniu Autora.

³⁷ Por. n. 3 *Allegato n. 2 Documeneti richiesti per l’istruttoria di un procedimento per la terza facoltà speciale* cytowanego listu okólnego *Facendo seguito alla Lettera circolare N. 2009 0556, del 18 aprile 2009*, który brzmi w oryginale: „*Relazione sull’impossibilità o l’estrema difficoltà di seguire la via ordinaria, graziosa o giudiziaria penale, corredata dalla documentazione comprovante tutti i provvedimenti previsti dal Codice (cfr. can. 1339; 1340; 1347 § 1; 1331–1333, CIC) ed i tentativi pastorali esperiti da parte dell’Ordinario per dissuadere il chierico dall’assenza volontaria ed illecita dal ministero*”. Wymóg ten dodatkowo podkreślony jest w samym liście Kongregacji.

³⁸ Zob. art. 1 powołanych norm z nr 8 listu okólnego *In data 30 gennaio*, który w oryginale brzmi: „*L’Ordinario di incardinazione può chiedere alla Sede Apostolica un rescritto con cui si dichiara la perdita dello stato clericale, con relativa dispensa dagli obblighi sacerdotali, compreso il celibato, del chierico che ha abbandonato il ministero per un periodo superiore ai 5 anni consecutivi e che, dopo attenta verifica, per quanto possibile, persiste in tale assenza volontaria ed illecita dal ministero*”.

a zatem którzy *faktycznie* nie wykonują już święceń. Co więcej, ustawodawca kościelny zakłada, że przez okres 5-letni, a więc dostatecznie długi, Ordynariusz już odpowiednio, tj. zgodnie z prawem kanonicznym, zareagował na nieobecność swego podwładnego (np. wydając nakaz karny na podstawie kan. 49 i 1319 KPK³⁹). Ewentualnie możliwa jest też sytuacja, w której doszło do zaciągnięcia przez duchownego nieprawidłowości lub przeszkody do wykonywania święceń (por. kan. 1044, np. w związku z popełnieniem przestępstwa opisanego w kan. 1394 § 1 KPK).

Oдноśnie do zakonników reakcja ich Ordynariusza może polegać także na wszczęciu postępowania o wydalenie: obligatoryjnego (por. kan. 695 KPK) bądź fakultatywnego (por. kan. 696 KPK); nadto ustawodawca kościelny w KPK stanowi też o wydaleniu automatycznym (por. kan. 694). W tych przypadkach zakonnik-duchowny wydany ze swego instytutu zakonnego nie może wykonywać święceń, „dopóki nie znajdzie biskupa, który go przyjmie po odbyciu odpowiedniej próby w diecezji, zgodnie z postanowieniem kan. 693, albo przynajmniej zezwoli na wykonywanie święceń” (kan. 701 KPK). Jak się podkreśla w literaturze⁴⁰, taki byłby członek instytutu zakonnego nie ma już inkardynacji (por. kan. 266 § 2 KPK) i staje się duchownym-tułaczem nikomu nie podlegającym (*acephalus*; por. kan. 265 KPK). Z obecnego ustawodawstwa można zaś wywnioskować zasadę (aczkolwiek nie bezwzględna⁴¹), że jakikolwiek duchowny bez inkardynacji nie może wykonywać święceń, właśnie ze względu na to, że jest *acephalus*⁴². W każdym razie skutkiem tego rodzaju braku inkardynacji może być zakaz wykonywania święceń, który – rzecz jasna

³⁹ Tak, co prawda w odniesieniu do spraw o stwierdzenie nieważności święceń: J. Punderson w: *Exegetical Commentary...*, dz. cyt., s. 1951, tezy do kan. 1709, 2.

⁴⁰ Z literatury zob.: R. J. Kaslyn, *The Incardination Status of the Cleric Dismissed from a Religious Institute*, „*Studia Canonica*”, 2003, vol. 37, s. 99–124; A. Chrapkowski, J. Krzywda w: A. Chrapkowski, J. Krzywda, J. Wroceński, B. W. Zubert, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 2/2: *Księga II. Lud Boży. Część III. Instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego*, red. J. Krukowski, Poznań 2006, s. 138, tezy do kan. 701; R. Callejo de Paz, *La exigencia de la incardinación y las posibles acefalías*, „*Estudios Eclesiásticos*”, 2006, vol. 81, s. 789–803; V. De Paolis, *La situazione giuridica del religioso sacerdote di voti perpetui uscito dall'istituto per indulto o per dimissione*, „*Sequela Christi*”, R. 35, 2009, s. 184–202.

⁴¹ Por. V. De Paolis, *Perdita dello stato clericale*, [w:] *Nuovo dizionario di diritto canonico*, red. C. Corral Salvador, V. De Paolis, G. Ghirlanda, Cinisello Balsamo 1996, s. 788.

⁴² Zob. V. De Paolis, *La situazione...*, dz. cyt., s. 197–198, 201.

– należy odróżnić od komentowanego zakazu w postępowaniu o udzielenie dyspensy od celibatu kapłańskiego.

IV Zakaz czy zawieszenie? Charakter prawny

Verba legis, użyte w ustawie, mogą spowodować niepewność co do rozumienia charakteru prawnego samej instytucji zakazującej wykonywania święceń. Ustawodawca stanowi bowiem raz o *zabronieniu* (*prohibere* w art. 4 PA), a drugi raz o *zawieszeniu* (*suspendere* w art. 4 OC – w wersji czasownikowej w AAS, a w wersji rzeczownikowej *suspensio* w załączniku listu przesłanego przez Kongregację do wszystkich Ordynariuszy). W szczególności ta druga wersja może budzić skojarzenia z charakterem karnym⁴³ zakazu wykonywania święceń w trakcie postępowania o udzielenie dyspensy od celibatu kapłańskiego. Nic dziwnego więc, że wyrażenie *suspensio* zaskakiwało, także w 1980 r., kiedy *Normy* zostały wydane. Poprzednikiem bowiem art. 4 OC był przepis kan. 1997 KPK z 1917 r. oraz nr 2, 4° *Norm* z 1971 r., w których to użyto łacińskiego *prohibere*. Mowa zatem była o *zakazie* (jak w obecnie obowiązującym art. 4 PA), a nie *suspensie*, *zawieszeniu* (jak z kolei w art. 4 OC). Fakt ów wytłumaczono nieustaloną jeszcze wtedy terminologią technicznoprawną⁴⁴.

W każdym razie kan. 292 KPK z 1983 r., co prawda dotyczący dyspensy już udzielonej, powraca do terminu *prohibere* (*potestatem ordinis exercere prohibetur*). Natomiast pojęcie *suspensio* ma w KPK z 1983 r. znaczenie bądź karnistyczne (kara)⁴⁵, bądź proceduralne (instytucja zawieszenia skutków prawnych środka odwoławczego)⁴⁶. Stąd dla prostego zakazu wykonywania święceń w trakcie procesu o stwierdzenie ich nieważności w kan. 1709 § 2 Kodeksu Jana Pawła II użyto sformułowania: *clericus ordines exercere vetatur*, w ten sposób szczęśliwie zastępując słowa *prohibere* i *suspendere*.

Zatem w art. 4 OC nie chodzi o suspensę w znaczeniu ani karnistycznym, ani proceduralnym w ujęciu KPK z 1983 r. Sformułowanie to należy

⁴³ Tzn. z karą suspensy.

⁴⁴ Zob. E. Lohse, *The origin...*, dz. cyt., s. 89–91.

⁴⁵ Por. kan. 1333 § 1, 4; 1334 § 1, 2; 1370 § 2; 1378 § 2; 1380; 1387; 1390 § 1; 1394 § 1; 1395 § 1.

⁴⁶ Zob. kan. 1644 § 2; 1734 § 1; 1736 § 2, 3, 4; 1737 § 3. O znaczeniu nie tylko karnistycznym *suspensio*, por. E. Lohse, *The origin...*, dz. cyt., s. 89–91.

zrównać semantycznie z *prohibere* z art. 4 PA, rozumiejąc ów zakaz tak samo, jak rozumie go ustawodawca kodeksowy z 1983 r. w kan. 292. Zakaz ten nie może być sankcją karną, gdyż sankcje w Kościele zostały wskazane w kan. 1312 KPK; kara zaś może być aplikowana tylko według pewnej procedury lub *latae sententiae* za popełnione przestępstwa, co nie ma miejsca w zakazie wykonywania święceń, o którym mowa w art. 4 PA oraz art. 4 OC czy kan. 1709 § 2 KPK.

Oprócz powyższej wykładni językowej i systemowej należy przytoczyć wykładnię historyczną czy też tradycję kanonistyczną, o której mowa przecież w kan. 6 § 2 KPK. Podobna dyskusja bowiem o charakterze karnym bądź nie komentowanego zakazu toczyła się pod rządem KPK z 1917 r., który z kolei używał w kan. 1997 sformułowania *prohibere*. Słusznie przyjęto wtedy pogląd o niekarnistycznym charakterze tego zakazu, o czym już była mowa wyżej. Podobnie rzecz miała się pod rządem obecnego kan. 1709 § 2 KPK, gdzie mowa jest również o zakazie (*vetatur*) wykonywania święceń w trakcie postępowania o stwierdzenie ich nieważności. Zdecydowana większość doktryny opowiedziała się za niekarnistycznym charakterem tego zakazu⁴⁷.

Niezależnie od użytych przez ustawodawcę słów, ich nie najszcześniejsza zmiana w komentowanej ustawie w 1980 r. (z *prohibere* na *suspendere*) nie doprowadziła, w punktu widzenia normatywnego, do zmiany istoty instytucji prawnej. Tak *prohibere*, jak *suspendere ad cautelam* oznaczają zakaz wykonywania święceń, który nie ma charakteru karnego. *De lege ferenda* należałoby postulować zastąpienie wyrazu *suspendere* w art. 4 OC i wyrazu *prohibere* w art. 4 PA wyrażeniem *vetare*, użytym przez ustawodawcę kodeksowy z 1983 r. w kan. 1709 § 2, unikając w ten sposób powyższych problemów interpretacyjnych⁴⁸.

⁴⁷ Por. A. González Martín, *La nulidad en la Sagrada Ordenación*, „Ius Canonicum”, 1983, vol. 23, s. 592; V. Ferrara, *Diritto oggettivo o processuale per le cause di nullità dell'ordinazione...*, dz. cyt., s. 242; L. Navarro, *Le nuove regulae servandae per le cause di nullità della sacra ordinazione*, „Ius Ecclesiae”, 2003, vol. 15, s. 330, przyp. 54. Przeciwnie wypowiedział się jedynie A. Moroni, *Spunti sull' «Ordo sacer» e le relative cause di invalidità nelle nuova codificazione canonica*, [w:] *Dilexit iustitiam. Studia in honorem Aureli Card. Sabattani*, red. Z. Grocholewski, V. Càrcel Ortì, Città del Vaticano 1984, s. 467–468, wg którego zakaz wykonywania święceń jest karą.

⁴⁸ Zob. podobnie E. Lohse, *The origin...*, dz. cyt., s. 91.

V Podmioty zakazu – czynny i bierny

Adresatem normy prawnej, zawartej w przepisach art. 4 PA i art. 4 OC, jest Ordynariusz prezbitera, składającego prośbę o dyspensę od celibatu kapłańskiego. To Ordynariusz powinien „zawiesić na wszelki wypadek (*ad cautelam*) proszącego od wykonywania święceń” (art. 4 OC). Kim jest Ordynariusz dla potrzeb ustawy, definiują przepisy art. 1 i 2 OC, stanowiąc w art. 1: „Kompetentnym Ordynariuszem do przyjęcia i pokierowania sprawą jest Ordynariusz miejsca inkardynacji lub, jeśli chodzi o członka Instytutu życia konsekrowanego na prawie papieskim, Wyższy Przełożony, a w art. 2: Jeśli jest niemożliwe poprowadzenie sprawy przez własnego Ordynariusza, może być poproszony Ordynariusz aktualnego miejsca zamieszkania proszącego. Z uzasadnionego powodu Święta Kongregacja Nauki Wiary może delegować także innego Ordynariusza”⁴⁹.

Podmiot bierny zakazu jest zaś tożsamy z zakresem podmiotowym ustawy z 1980 r. Chodzi jedynie o prezbiterów, gdyż komentowana ustawa nie obejmuje ani diakonów, ani biskupów.

Diakoni są poza zakresem podmiotowym komentowanego ustawodawstwa Jana Pawła II z uwagi na to, że nie są *kapłanami* (por. LG 29; KKK 1554)⁵⁰, a tymczasem przedmiotem tej ustawy jest dyspensacja od celibatu *kapłańskiego*. Ustawodawca kościelny konsekwentnie używa przymiotnika *sacerdotalis* (*kapłański*) jako *verbum legis* na bliższe określenie dyspensy, będącej przedmiotem

⁴⁹ W tekście oryginalnym: Art. 1. „Ordinarius competens ad petitionem recipiendam et ad instructionem causae peragendam est Ordinarius loci incardinationis vel Superior maior, si agatur de sodale Institutu clericali vitae consecratae iuris pontificii”. Art. 2. „Si impossibile sit causam apud proprium Ordinarium instruere, potest rogari Ordinarius loci in quo habitualiter degit orator, ut causam instruat. Ex proportionata vero causa Sacra Congregatio pro Doctrina Fidei delegare potest etiam alium Ordinarium”. Tłumaczenie polskie według: *W trosce o pełnię wiary...*, dz. cyt., s. 152–153. Ponadto zob. kan. 134 § 2 KPK (definicja Ordynariusza miejsca) oraz kan. 620 (definicja przełożonego wyższego). Z literatury przedmiotu por. choćby: V. Ferrara, *Normae substantivae ac procedurales...*, dz. cyt., s. 521–522; V. Mosca, *Le procedure per la perdita dello stato clericale*, [w:] *I giudizi nella Chiesa. Processi e procedure speciali* (Quaderni della Mendola, 7), XXV Incontro di Studio Villa S. Giuseppe – Torino 29 giugno – 3 luglio 1998, Milano 1998, s. 350.

⁵⁰ Por. Benedictus XVI, *Litterae apostolicae motu proprio datae „Omniium in mentem” quaedam in Codice Iuris canonici immutantur*, 26.10.2009 (w trakcie pisania artykułu odpowiedni numer AAS nie był jeszcze dostępny), art. 2; kan. 1009 § 3 KPK (w nowym brzmieniu, nadanym wspomnianym motu proprio Benedykta XVI).

ustawy⁵¹. Wykładnia ta znajduje również oparcie w szczególnej regulacji Kongregacji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, dotyczącej postępowania w przedmiocie utraty stanu duchownego oraz dyspensy od wszystkich obowiązków wynikających ze święceń diakonatu⁵²; nie przewiduje się tam zakazu wykonywania przyjętych święceń jako skutku wniesienia przez diakona prośby o dyspensę od celibatu. Postępowanie bowiem jest uproszczone i szybkie, w zasadzie sprowadzając się do postępowania informacyjnego.

Spoza zakresu regulacji ustawy z 1980 r. są wyłączeni także biskupi, aczkolwiek są kapłanami⁵³.

VI Przedmiot zakazu i jego zakres

Przepisy art. 4 PA oraz art. 4 OC określają przedmiot komentowanego zakazu jako *exercitio sacrorum Ordinum*, podczas gdy kan. 1997 KPK z 1997 r., a przede wszystkim nr 2, 4° *Norm* z 1971 r. stanowiły o *exercitio ordinum*; w 1980 r. zatem dodane zostało określenie *sacrorum*. Przymiotnik ten jednak, co od razu należy podkreślić, nie ma żadnego znaczenia dla wykładni komentowanych przepisów. Nie ulega wątpliwości, że przedmiotem zakazu jest wykonywanie święceń *prezbiteratu*. Poniższe uwagi mają charakter wyjaśniający, przede wszystkim historycznoprawny.

Ustawodawstwo Jana Pawła II, dotyczące postępowania o udzielenie dyspensy od celibatu kapłańskiego, pochodzi z 1980 r., a więc było promulgowane

⁵¹ Por. nr 2, 3, 5 PLU; art. 1§ 1–2; art. 2; art. 3; art. 4; art. 5 § 1, 7; art. 6 PA; art. 6 (*ministerii sacerdotalis*) OC.

⁵² Por. Congregazione per il Culto Divino e la Disciplina dei Sacramenti, *Lettera „Secondo la legislazione canonica” sulla dimissione dei diaconi dallo stato clericale e dispensa da tutti gli obblighi dell’Ordinazione*, b.d., b.m., [w:] Congregatio de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum, *Collectanea documentorum...*, dz. cyt., s. 204 (tłumaczenie włoskie), 205 (tłumaczenie angielskie), 206 (tłumaczenie portugalskie), 207 (tłumaczenie niemieckie), 208 (tłumaczenie francuskie), 209 (tłumaczenie hiszpańskie).

⁵³ Także kan. 290 nr 3 KPK nie dotyczy biskupów („Jednakże duchowny traci stan duchowny: 3° przez reskrypt Stolicy Apostolskiej, którego to reskryptu Stolica Apostolska udziela diakonom tylko z poważnych przyczyn, a prezbiterom z najpoważniejszych”; podkreślenie moje – P.S.). Natomiast w wydaniu *L’attività della Santa Sede nel 1996*, Città del Vaticano 1997, s. 708 – wspomina się o specjalnej regulacji odnośnie do dyspensy od obowiązków i pozbawienia stanu duchownego wobec duchownych obdarzonych godnościami, tj. biskupów, opatów i przełożonych generalnych, *de mandato speciale*.

jeszcze pod rządem KPK z 1917 r. W prawie karnym z 1917 r. rozróżniano suspensę *ab ordinibus* (o której była mowa w kan. 2279 § 2 nr 3) i suspensę *ab ordinibus sacris* (o której stanowił kan. 2279 § 2 nr 4). To rozróżnienie wynikało z podziału święceń na wyższe (*maiores vel sacri*: prezbiterat, diakonat i subdiakoniat) i niższe (akolitat, egzorcystat, lektorat, ostiariat; por. kan. 949)⁵⁴. Suspendowanie od święceń wyższych, tj. *ab ordinibus sacris*, nie oznaczało zakazu wykonywania święceń niższych. Natomiast suspendowanie *ab ordinibus* zakazywało wykonywania władzy *święceń*, nie rozróżniając wyższych od niższych⁵⁵.

To rozróżnienie nie ma znaczenia dla interpretacji art. 4 PA i art. 4 OC, gdyż nie mają one charakteru karnego, jak już o tym była wyżej mowa. Poza tym KPK z 1917 r. już nie obowiązuje. Natomiast w 1980 r. wprowadzono do komentowanych przepisów słowo *sacrorum* w związku ze słowem *ordines*, aby terminologia *Norm* z 1980 r. była spójna z KPK z 1917 r. Skoro w ustawodawstwie Jana Pawła II chodziło tylko o święcenia *wyższe* (prezbiteratu), należało użyć słów *sacrorum Ordinum*, gdyż ten termin dotyczył tylko święceń wyższych⁵⁶. Jak wiadomo, podział na święcenia niższe i wyższe nie został przejęty przez KPK z 1983 r. (por. kan. 1009 § 1)⁵⁷, stąd określenie *sacrorum* nie ma już żadnego znaczenia praktycznego⁵⁸.

⁵⁴ Por. F. Bączkowicz, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. 2, Opole 1958, s. 63; M. Pastuszko, *Sakrament święceń (kanony 1008–1054)*, Kielce 2008, s. 28.

⁵⁵ Por. F. Bączkowicz, *Prawo kanoniczne...*, dz. cyt., t. 3, s. 455–456.

⁵⁶ Zob. E. Lohse, *The origin...*, dz. cyt., s. 91–93.

⁵⁷ Por. M. Pastuszko, *Sakrament święceń...*, dz. cyt., s. 31–40. To wyjaśnienie słowa *sacrorum* w tekście komentowanej ustawy można by było uznać za wystarczające, gdyby nie fakt, że papież Paweł VI już w 1972 r. dokonał zmian w ustawodawstwie Kościoła, znosząc święcenia niższe, a na ich miejsce ustanawiając posługi lektoratu i akolitatu. Por. Paulus VI, *Litterae apostolicae motu proprio datae „Ministeria quaedam” quibus disciplina circa primam tonsuram, ordines minores et subdiaconatum in Ecclesia latina innovatur*, 15.08.1972, AAS, 1972, vol. 64, s. 529–534; przekład polski w: *Posoborowe prawodawstwo kościelne*, t. 5, z. 2, nr 9342–9345; „Wiadomości Diecezjalne”, Katowice R. 42, 1974, s. 225–229, dostępny także na stronie internetowej (1.05.2010): http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/pawel_vi/motu/ministeria_quaedam_15081972.html. Ponadto zob. E. Szafrowski, *Prawo kanoniczne w okresie odnowy soborowej. Podręcznik dla duchowieństwa*, Warszawa 1979, s. 144–145.

⁵⁸ Konsekwentnie, prezbiterzy dyspensowani nie mogą wykonywać posług lektoratu i akolitatu w myśl nr 5, lit. f wzoru reskryptu papieskiego z 2001 r., który został publikowany w: J. E. Horta Espinoza, *Perseveranza e misericordia: due risposte alla crisi di un religioso chierico. La Dispensa dall'Ordine sacro e dai Voti Perpetui*, Roma 2003, s. 270–272. Wspomniane postanowienie reskryptu brzmi: „[...] per se presbyter a sacerdotali coelibatu dispensatus et a fortiori

Komentowany zakaz oznacza, że prezbiter nim dotknięty nie może godzić⁵⁹, a niekiedy też ważnie⁶⁰, wykonywać władzy święceń. Jednak rozważania o zakresie przedmiotowym zakazu należy uzupełnić konieczną uwagą o kan. 976 KPK, który stanowi, że: „Każdy kapłan, chociaż nie ma upoważnienia do spowiadania, ważnie i godziwie rozgrzesza jakichkolwiek penitentów znajdujących się w niebezpieczeństwie śmierci z wszelkich cenzur i grzechów, nawet gdy jest obecny kapłan upoważniony”⁶¹. Ponadto trzeba wskazać kan. 986 § 2 KPK, który brzmi następująco: „W nagłej konieczności każdy spowiednik jest obowiązany spowiadać wiernych, a w niebezpieczeństwie śmierci każdy kapłan”⁶². Oczywiście, norma prawnokanoniczna, zawarta w tym przepisie, dotyczy również prezbiterów proszących o dyspensę od celibatu kapłańskiego⁶³.

VII Zakres czasowy zakazu

W doktrynie kanonistycznej nie jest jasne, od jakiej chwili obowiązuje zakaz wykonywania święceń *ad cautelam*. Czy już samo złożenie prośby do Ordynariusza skutkuje zakazem? Czy też zakaz ów działa dopiero od chwili, kiedy Ordynariusz go nakłada na proszącego o dyspensę prezbitera?

W literaturze wyrażono pogląd, zgodnie z którym prośba przyjęta przez Ordynariusza pociąga za sobą z mocy samego prawa (*ipso iure*) zakaz wykonywania święceń prezbiteratu przez duchownego⁶⁴. To stanowisko mogłoby mieć

matrimonio iunctus, abesse debet a locis in quibus eius antecedens conditio nota est nec ubique fungi potest servitio Lectoris et Acolyti aut distributionis eucharisticae communionis”.

⁵⁹ Na przykład w przypadku sprawowania Ofiary eucharystycznej, zob. kan. 900 KPK.

⁶⁰ Jak choćby w przypadku spowiedzi, a to wobec braku upoważnienia, por. kan. 966 § 1 KPK.

⁶¹ Tekst oryginalny kan. 976: „Quilibet sacerdos, licet ad confessiones excipiendas facultate careat, quoslibet paenitentes in periculo mortis versantes valide et licite absolvit a quibusvis censuris et peccatis, etiamsi praesens sit sacerdos approbatus”.

⁶² W oryginalne: „Urgente necessitate, quilibet confessarius obligatione tenetur confessiones christifidelium excipiendi, et in periculo mortis quilibet sacerdos”.

⁶³ Por. R. Tronqued, *Procedures...*, dz. cyt., s. 196; E. Lohse, *The origin...*, dz. cyt., s. 100. Nie wydaje się jednak, by dotyczyła kan. 1709 § 2 KPK.

⁶⁴ Por. B. Gongoiti, *De dispensatione onerum ordinationis sacerdotalis. Formulae adhibendae in processibus sacerdotum saecularizationis iuxta legislationem 14-X-1980*, red. C. Pollini, (skrypt z r. akad. 1995, PUST *Angelicum*), s. 14. Prof. Gongoiti dosłownie wyraził się, że prośba przyjęta przez Ordynariusza: „porta con sé la sospensione *ipso iure* della vita sacerdotale del soggetto richiedente” (dz. cyt.).

pewne oparcie w art. 4 OC, jednakże tylko w brzmieniu przesłanym przez Kongregację do Ordynariuszy. W tej wersji bowiem ustawodawca użył łacińskiego słowa *monere*, które może być przetłumaczone jako „przypominać, upominać, pouczać, zawiadamiać”⁶⁵. Ordynariusz zatem miałby obowiązek *przypomnieć czy zawiadomić* proszącego prezbitera o skutku zakazu wykonywania święceń; *zawiadomienie* zakładałoby, że skutek już nastąpił, z mocy samego prawa właśnie.

Z poglądem powyższym nie można się jednak zgodzić. Przede wszystkim dlatego, że nie ma on żadnego oparcia w przepisach ustawy obowiązującej. Jak już była o tym mowa wyżej, za tekst autentyczny art. 4 OC należy uznać jedynie ten publikowany w *Acta Apostolicae Sedis*, nie zaś rozesłany przez Kongregację do Ordynariuszy. Stąd jedyny argument normatywny tego stanowiska nie ma racji bytu.

Ponadto na przyjęcie tego stanowiska nie pozwala wykładnia językowa art. 4 PA, w którym ustawodawca kościelny postanowił: „sacerdos [...] est [...] prohibendus”; użył zatem konstrukcji gramatycznej, zwanej *coniugatio periphrastica passiva*. Ta zaś ma znacznie konieczności i powinna być tłumaczona stroną bierną⁶⁶, tj. po polsku: „kapłanowi trzeba, musi być zakazane”⁶⁷. Jest oczywiste zatem, że wyrażenie łacińskie nie zakłada skutku *ipso iure*, skoro zakaz powinien być nałożony (*passivum*)⁶⁸.

Również oficjalne (wiążące) brzmienie art. 4 OC nie zostawia wątpliwości: „Ordinarius [...] oratorem [...] suspendat”. Ustawodawca używa w nim słowa *suspendat*, czyli coniunctivu czasu teraźniejszego w stronie czynnej od *suspendere*, który spełnia tu funkcję semantyczną jako *coniunctivus iussivus*⁶⁹. A zatem

⁶⁵ Por. J. Sondel, *Słownik łacińsko-polski dla prawników i historyków*, Kraków 2005, s. 634, hasło: *moneo*.

⁶⁶ Zob. Z. Samolewicz, T. Sołtysik, *Składnia łacińska*, Kraków 2006, s. 178.

⁶⁷ *Coniugatio periphrastica passiva* występowała również w kan. 1997 KPK z 1917 r. („[...] clericus est ad cautelam ab exercitio ordinum prohibendus”) i została podobnie przetłumaczona na język niemiecki („[...] muss dem Kleriker die Ausübung der Weihewalt vorsichtshalber verboten werden”). Por. H. Jone, *Gesetzbuch...*, dz. cyt., s. 282–283.

⁶⁸ Tak też pod rządem kan. 1997 KPK z 1917 r.: A. Blat, *Commentarium...*, dz. cyt., s. 533, nr 559; M. Conte a Coronata, *Institutiones...*, dz. cyt., s. 487, nr 1507.

⁶⁹ Zob. Z. Samolewicz, T. Sołtysik, *Składnia...*, dz. cyt., s. 111; M. Auerbach, K. Dąbrowski, *Gramatyka łacińska*, Warszawa 1951, s. 115, § 100; J. Wikarjak, *Gramatyka opisowa języka łacińskiego*, Warszawa 1992, s. 131, § 263 (*Coniunctivus iussivus* [...]) „stanowi uzupełnienie imperatiwu”).

również ten tekst nie zakłada, że zakaz wykonywania święceń nastąpił z mocy samego prawa, skoro ustawodawca poprzez *coniunctivus iussivus* wyraża nakaz czy wręcz rozkaz, aby Ordynariusz „zechciał suspendować” prezbitera proszącego o dyspensę od celibatu kapłańskiego. Gdyby ustawodawca nie chciał, aby Ordynariusz sam zareagował, zastosowałby figurę zakazu z mocy samego prawa.

Poza tym trzeba zauważyć znaczącą nowość ustawodawstwa Jana Pawła II w przedmiocie zakazu wykonywania święceń *ad cautelam* w trakcie postępowania o udzielenie dyspensy od celibatu kapłańskiego. Zakaz ten – w przeciwieństwie do kan. 1997 KPK z 1917 r. i przepisu nr 2, 4° *Norm* z 1971 r. – nie ma już charakteru absolutnego⁷⁰. Oznacza to, że Ordynariusz może postanowić inaczej; takiej możliwości nie przewidywało poprzednio obowiązujące ustawodawstwo. W praktyce prezbiter proszący o dyspensę od celibatu kapłańskiego mógłby otrzymać pozwolenie na wykonywanie święceń, w przypadku gdy Ordynariusz, „mając na uwadze ochronę dobrego imienia tego kapłana” (por. część pierwsza kan. 220 KPK) „lub pieczę nad dobrem wspólnoty” (zob. kan. 223 KPK) – „oceniał, iż tego rodzaju wykonywanie [święceń] jest całkowicie konieczne” – jak stanowią przepisy art. 4 PA i art. 4 OC. Jakkolwiek zakaz jest zasadą, to może ona, w świetle obowiązującego ustawodawstwa, doznawać wyjątków⁷¹. Gdyby zatem przyjąć, że zakaz wykonywania święceń jest skuteczny *ipso iure*, Ordynariusz – w przypadku wyjątkowego pozwolenia na wykonywanie święceń – powinien by był znieść ów zakaz, wiążący przecież z mocy samego prawa, dekretem. Tymczasem ustawa nie stanowi o takim dekreście.

W końcu należy wesprzeć tę wykładnię interpretacją systemową. Ustawa, która przewiduje skutek prawny z mocy samego prawa, powinna go stanowić wyraźnie, jak na przykład w kan. 1709 § 2 KPK⁷²: „*Misso libello, clericus ordinis exercere ipso iure vetatur*”. Ani art. 4 PA, ani art. 4 OC takiej klauzuli *ipso iure* nie zawierają.

⁷⁰ Taki charakter absolutny ma natomiast nadal zakaz wykonywania święceń w postępowaniu o stwierdzenie ich nieważności (por. kan. 1709 § 2 KPK); por. A. González Martín, *La nulidad...*, dz. cyt., s. 592.

⁷¹ Por. E. Lohse, *The origin...*, dz. cyt., s. 93–94.

⁷² Inne przypadki takich postanowień w KPK z 1983 r.: kan. 85, 116 § 2, 131 § 1, 145 § 2, 149 § 3, 166 § 3, 170, 188, 192, 194 § 1, 195, 238 § 1, 268 § 1, 340, 347 § 2, 373, 425 § 3, 427 § 1, 432 § 2, 449 § 2, 450 § 1, 454 § 1, 468 § 2, 479 § 2, 515 § 3, 543 § 1, 634 § 1, 692, 693, 883, 966 § 2, 967 § 3, 1191 § 3, 1200 § 2, 1521, 1722, 1737 § 3. Według wyszukiwarki internetowej: <http://www.codex-iuris-canonici.de/indexlat.htm> (1.05.2010).

Podsumowując, trzeba zająć stanowisko, wedle którego zakaz wykonywania święceń prezbiteratu nie następuje z mocy samego prawa z chwilą przyjęcia przez Ordynariusza prośby o dyspensę od celibatu, lecz dopiero z chwilą wydania przez Ordynariusza stosownego dekretu, o czym będzie mowa niżej. Jednakże sam prezbiter proszący o dyspensę od celibatu kapłańskiego powinien powstrzymać się od wykonywania święceń, nawet przed otrzymaniem dekretu, jeżeli do tego zobowiązuje go sumienie. Z całą zaś pewnością ma on taki obowiązek, jeżeli wykonywanie święceń powodowałoby zgorszenie⁷³. W żadnym zaś razie zakaz wykonywania święceń w tej sytuacji nie narusza praw duchownego⁷⁴.

Jeżeli zaś chodzi o termin końcowy zakazu, o którym mowa w art. 4 PA i art. 4 OC, to obowiązuje on na czas postępowania o udzielenie dyspensy od celibatu kapłańskiego⁷⁵, mając przecież charakter procesowy. Gdyby zatem Kongregacja prośbę prezbitera odrzuciła (por. art. 8 OC), to Ordynariusz powinien ponownie rozważyć zakaz wykonywania święceń, nakładając go na przykład nakazem karnym w trybie kan. 49 i 1319 KPK.

VIII Forma prawna

Forma prawna, w której wyrażony byłby zakaz wykonywania święceń w postępowaniu o udzielenie dyspensy od celibatu kapłańskiego, nie jest jasna ani w obowiązującym ustawodawstwie, ani w doktrynie. Wyrażone zostały trzy poglądy na ten temat.

Według pierwszego stanowiska⁷⁶ nie jest wymagana żadna forma prawna do ogłoszenia zakazu wykonywania święceń. Wystarczy, że Ordynariusz ustnie poinformuje prezbitera, iż zakazane jest mu wykonywanie święceń *ad cautelam*.

⁷³ W podobny sposób, co prawda odnośnie do kan. 1709 § 2 KPK: J. Punderson w: *Exegetical Commentary...*, dz. cyt., s. 1951, tezy do kan. 1709, 2.

⁷⁴ L. Navarro, *Le nuove regule servandae...*, dz. cyt., s. 329, nota 54.

⁷⁵ Tak wyraźnie, por. R. Tronqued, *Procedures...*, dz. cyt., s. 196. Poprzednio obowiązujący przepis nr 2, 4° Norm z 1971 r. był w tym przedmiocie precyzyjny, stanowiąc wyrażnie: „donec responsio S. Congregationis pervenerit” (aż do nadesłania odpowiedzi Św. Kongregacji). Zatem wykładnia historyczna wspiera pogląd prezentowany w tekście zasadniczym.

⁷⁶ Zob. M. O'Reilly, *Recent Developments in the Laicization of Priests*, „The Jurist”, 1992, vol. 52, s. 692.

Inni kanoniści stoją z kolei na stanowisku, że wystarczy jakikolwiek *dokument*, który wykazywałby, że prezbiterowi proszącemu o dyspensę od celibatu zostało zakazane wykonywanie święceń⁷⁷.

W końcu występuje też w literaturze przekonanie⁷⁸, że zakaz wykonywania święceń *ad cautelam* powinien być przez Ordynariusza nałożony dekretem (por. kan. 48 KPK).

Zajmując własne stanowisko w sporze, należy odwołać się do pisma Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, w którym wymienione są „dokumenty wymagane przy składaniu podań o dyspensę od obowiązków wynikających ze święceń kapłańskich”⁷⁹. W nr 4 tego pisma wskazuje się na: „Dokument, z którego wynika, że petent z chwilą złożenia prośby o dyspensę i przyjęciu jej przez Ordynariusza, został zawieszony w pełnieniu posług kapłańskich, bez powodowania zgorszenia i naruszania jego dobrej opinii”⁸⁰. W istocie, w piśmie Kongregacji mowa jest o *dokumencie*, który by potwierdzał fakt zakazu wykonywaniu święceń; nie wystarczałoby zatem poinformowanie ustne o zakazie. Z drugiej strony nie ma wyraźnej wzmianki o *dekrecie*. Wydawałoby się zatem, że uprawniony byłby drugi pogląd.

Jednakże wykaz dokumentów, sporządzony przez Kongregację, nie ma charakteru *normatywnego*, a jedynie czysto *techniczny*, mając za zadanie pomóc kuriom lokalnym w prowadzeniu postępowań o dyspensę od celibatu kapłańskiego⁸¹. Dokument tego rodzaju nie może zmieniać norm obowiązującego prawodawstwa, a zwłaszcza norm kodeksowych, które chronią prawa

⁷⁷ Por. R. Tronqued, *Procedures...*, dz. cyt., s. 129–130, 196; E. Lohse, *The origin...*, dz. cyt., s. 103; T. Rakoczy, *Dyspensa od celibatu*, „Prawo i Kościół”, 2006, t. 1, s. 91.

⁷⁸ Zob. E. Colagiovanni, *La procedura...*, dz. cyt., s. 382; W. Kiwior, *Dyspensa...*, dz. cyt., s. 167.

⁷⁹ Por. Congregatio de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum, *Documenta necessaria ad instructionem causae dispensationis ab omnibus oneribus sacerdotalibus peragendam*, b.d., [w:] Congregatio de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum, *Collectanea documentorum...*, dz. cyt., s. 185–186 (łacina), 187–188 (włoski), 189–190 (angielski), 191–192 (hiszpański), 193–194 (niemiecki), 195–196 (francuski), 197–198 (portugalski).

⁸⁰ Tekst oryginalny: „Documentum suspensionis ab exercitio Sacri Ordinis, editum momento petitionis pro dispensatione exhibitae et acceptae ab Ordinario, dempto scandalo et servatis exsistimatione ipsius sacerdoti et bono communitatis”. Przekład polski – w maszynopisie z Kongregacji, w posiadaniu Autora.

⁸¹ O tym technicznym charakterze dokumentu wybitnie świadczy jego *nota bene*, w którym informuje się o liczbie kopii dokumentacji, jej wyglądzie itp. Dokument nie jest podpisywany ani sygnowany, przynajmniej w dostępnych wersjach.

wszystkich wiernych, także prezbiterów zamierzających porzucić stan duchowny. Najlepszym zaś sposobem ochrony tych praw jest właściwa forma prawna, w tym wypadku dekretu szczególnego (kan. 48), od którego adresat może wnieść rekurs. Co więcej, ta możliwość rekursu od dekretu nie jest wykluczona, skoro – zgodnie z art. 4 PA i art. 4 OC – prezbiter taki może nie być zawieszony w wykonywaniu święceń. W takim wypadku byłoby lepiej wydać dekret. Na marginesie należy dodać, że pogląd o braku konieczności wydania dekretu byłby konsekwencją przyjęcia koncepcji, że zakaz wykonywania święceń następuje z mocy samego prawa z chwilą przyjęcia prośby o dyspensę od celibatu kapłańskiego, co – jak to zostało wykazane wyżej – nie jest uzasadnione w świetle obowiązującego stanu prawnego.

Trzeba też zaznaczyć, że zwykłą formą podejmowania decyzji przez Ordynariusza, a z pewnością w trakcie formalnego postępowania, jest dekret⁸², nawet jeżeli forma pisemna nie jest zastrzeżona pod rygorem nieważności (por. kan. 51 w związku z kan. 10 i 37 KPK). Co więcej, ustawodawca niekoniecznie używa słowa „dekret” (lub podobnego), aby nakazać wydanie dekretu. Niejednokrotnie mowa jest o dekrecie *implicite*, tzn. poprzez wyrażenia czasownikowe typu: *decernere* czy *providere*⁸³. W samym art. 4 OC występuje czasownik *decernere* (*decernat*) w odniesieniu do przyjęcia prośby, jednakże już ten bliski kontekst nakazuje z uwagą przyrzeć się słowu *suspendat*⁸⁴: jak inaczej ma się dokonać „zawieszenie”, jeżeli nie poprzez akt formalny wydany przez Ordynariusza? W tym kluczu odczytano słowo *suspendat* w powołanym wyżej piśmie Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, w którym wymienione są dokumenty, wymagane przy składaniu podań o dyspensę od obowiązków wynikających ze święceń kapłańskich, a m.in. *dokument* zakazujący wykonywania święceń. Niejednokrotnie zresztą ustawodawca kościelny używa słowa „dokument” lub podobnego, stanowiąc w ten sposób o „dekrecie”⁸⁵.

Poza tym należy zwrócić uwagę na aspekt praktyczny zagadnienia. Część prośb o dyspensę od celibatu kapłańskiego pochodzi od duchownych, którzy

⁸² Por. E. Labandeira, *Trattato di diritto amministrativo*, Milano 1994, s. 312; J. Miras w: J. Miras, J. Canosa, E. Baura, *Compendio di diritto amministrativo canonico*, Roma 2009, s. 230.

⁸³ Zob. E. Labandeira, *Trattato...*, dz. cyt., s. 313.

⁸⁴ Z technicznego punktu widzenia nic zresztą nie stoi na przeszkodzie, aby w tym samym dokumencie umieszczone zostały dekret przyjmujący prośbę o dyspensę od celibatu kapłańskiego i dekret w przedmiocie zakazu wykonywania święceń.

⁸⁵ Por. E. Labandeira, *Trattato...*, dz. cyt., s. 312–313.

już zawarli związek małżeński w świetle prawa cywilnego. W takich wypadkach wydawanie dekretu z zakazem wykonywania święceń jest bezprzedmiotowe. Zakaz ten bowiem wynika już z kary suspensy, w którą popadli oni z mocy samego prawa (*latae sententiae*, por. kan. 1394 § 1 KPK), a nadto z nieprawidłowości do wykonywania święceń, którą również w ten sposób zaciągnęli (zob. kan. 1044 § 1 nr 3 w zw. z kan. 1041 nr 3 KPK)⁸⁶. Wystarczające jest zatem zamieszczenie w aktach sprawy *dokumentu*, z którego ten zakaz wykonywania święceń wynika.

W świetle powyższych rozważań nieuprawnione jest stanowisko pierwsze, tj. o braku konieczności pisma Ordynariusza i o ustnym poinformowaniu proszącego prezbitera o zakazie wykonywania święceń. Z materialnoprawnego punktu widzenia Ordynariusz wykonuje swoją władzę wykonawczą, podejmując konkretną decyzję w postaci dekretu, nawet jeżeli nie jest on tak nazwany (por. kan. 48 KPK). Właśnie tak należy rozumieć wymóg *dokumentu*, o jakim mowa w drugim stanowisku⁸⁷. Niezależnie od nazwy („dokument”), akt taki na-

⁸⁶ Zob. choćby: M. Mosconi, *L'azione del vescovo a tutela del celibato dei chierici: il ricorso al precetto penale*, „Quaderni di Diritto Ecclesiale”, R. 18, 2005, s. 182.

⁸⁷ W literaturze (R. Tronqued, *Procedures...*, dz. cyt., s. 196) zaproponowano następującą formę *dokumentu*, zakazującego wykonywania święceń *ad cautelam* (w przekładzie własnym na język polski oraz z poprawkami i uzupełnieniami Autora):

Sprawa:

Sygn. akt

Ja, [*imię i nazwisko*], Biskup Diecezji,

otrzymawszy prośbę ks. [*imię i nazwisko*], kapłana naszej Diecezji, o dyspensę od obowiązku celibatu kapłańskiego;

na podstawie art. 4 Norm materialnoprawnych *Praeterquam aliis* oraz art. 4 Norm proceduralnych *Ordinarius competens* Św. Kongregacji Nauki Wiary, publikowanych wraz z Listem okólnym *Per Litteras ad universos* do wszystkich Ordynariuszy miejsca i zakonnych przełożonych generalnych o dyspensie od celibatu kapłańskiego z dnia 14 października 1980 r. (AAS, 1980, vol. 72, s. 1136–1137, polskie tłum. w: *W trosce o pełnię wiary. Dokumenty Kongregacji Nauki Wiary 1966–1994*, przekł. i opr. Z. Zimowski, J. Królikowski, Tarnów 1995, s. 149–153);

na mocy mojego urzędu:

niniejszym zakazuję *ad cautelam* ks. [*imię i nazwisko*] wykonywania wszelkich funkcji związanych ze stanem kapłańskim, aż do zakończenia sprawy.

Zakaz ten nie dotyczy postanowień, zawartych w kan. 976 i 986 § 2 *Kodeksu prawa kanonicznego* z 1983 r., odnośnie do możliwości rozgrzeszania wiernych z wszelkich grzechów i cenzur w niebezpieczeństwie śmierci.

leży traktować – biorąc pod uwagę przesłanki prawa materialnego – jako dekret. Nie nazwa czy zatytułowanie aktu przesądza o jego istocie, lecz treść, zawartość merytoryczna. Ta zaś nakazuje potraktować go jak dekret, o którym mowa w kan. 48 KPK, co – słusznie – podnosi trzeci pogląd, wyżej zreferowany.

IX Skutki naruszenia zakazu

Skutki prawne naruszenia zakazu wykonywania święceń przez prezbitera proszącego o dyspensę od celibatu kapłańskiego nie zostały wyraźnie postanowione w ustawodawstwie z 1980 r. Wydaje się jednak, że takie bezprawne zachowanie się proszącego nie jest bez znaczenia dla uzyskania przez niego dyspensy. Proceduralnie należy w takim przypadku odróżnić trzy sytuacje.

Pierwsza – jeżeli jeszcze przed przyjęciem prośby o dyspensę proszący wykonuje święcenia, wywołując tym samym zgorzenie, to w myśl art. 4 OC Ordynariusz powinien taką prośbę odrzucić. Takie postępowanie proszącego oznaczać może brak pokory, która powinna cechować prośbę o dyspensę (por. nr 5 PLU)⁸⁸. Odrzucenie prośby powinno mieć formę dekretu⁸⁹. W tej sytuacji nie ma jednak jeszcze naruszenia zakazu wykonywania święceń.

Dane w [*miejsowość*], dnia, i opatrzone pieczęcią Diecezji.
 [*podpis*]
 Biskup [*określenie diecezji*]
 [*podpis*], kanclerz Kurii (notariusz)
 [*pieczęć*]

Reprezentując pogląd trzeci, należy umieścić przed częścią dyspozytywną decyzji słowo: „dekret”, a w samym wyrzeczeniu można podać także ogólną podstawę prawną dekretu, tj. kan. 48 KPK.

⁸⁸ Powołany ustęp nr 5 PLU brzmi: „Eadem cura, ut res serio modo procedant et christifidelium bonum in tuto ponatur, efficiet, ut non admittantur petitiones illae, quae exhibentur aliter ac animo humilitate affecto”; w tłumaczeniu zaś polskim: „By sprawy posuwały się z powagą i były chronione dobra wiernych, tę samą uwagę należy dołożyć do tego, by nie były brane pod uwagę te prośby, które kierowałyby się uczuciami różnymi od pokory”. Co do odrzucenia w tym przypadku prośby, zob. V. Ferrara, *Normae substantivae ac procedurales...*, dz. cyt., s. 516, nr 2.

⁸⁹ Por. W. Kiwior, *Dyspensa...*, dz. cyt., s. 167, jakkolwiek nie nazywa się tak tej decyzji we wspomnianym piśmie (por. Congregatio de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum, *Documenta necessaria...*, dz. cyt.) z wykazem koniecznych dokumentów.

Z kolei w drugim przypadku, jeżeli już po przyjęciu prośby doszło do złamania zakazu, to Ordynariusz powinien uwzględnić ów fakt w swoim *votum*, przesyłanym do Kongregacji na podstawie art. 7 OC⁹⁰.

Wreszcie, po trzecie, jeżeli zdarzenie miało miejsce po przesłaniu akt do Kongregacji, wydaje się, że Ordynariusz powinien poinformować o nim Kongregację. Do Kongregacji bowiem należy decyzja, czy taką prośbę odrzucić (por. art. 8 OC).

Naruszenie zakazu wykonywania święceń, o którym mowa w art. 4 PA i art. 4 OC, nie powoduje jednak zaciągnięcia nieprawidłowości do wykonywania przyjętych święceń⁹¹. Przepis kan. 1044 § 1 nr 3 w zw. z kan. 1041 nr 3 KPK stanowi bowiem, że do wykonywania przyjętych święceń jest nieprawidłowy ten, kto popełnił przestępstwo, o jakim w kan. 1041, nr 6 *in fine*, tj. kto wykonał akt święceń, nie mogąc go wykonać na skutek zakazu wynikającego z jakiejś kary kanonicznej deklarowanej lub wymierzonej. Zakaz wykonywania święceń, wydany w trakcie postępowania o dyspensę od celibatu kapłańskiego, nie ma charakteru zakazu wynikającego z jakiejś kary kanonicznej, o czym była mowa wyżej. To również jest powodem, że prezbitera takiego nie można pociągnąć do odpowiedzialności karnej z kan. 1393 KPK, tj. za naruszenie obowiązków nałożonych mu *karą*. Pozostaje jedynie możliwość rozważenia, czy w danym przypadku prezbiter, któremu Ordynariusz zakazał wykonywania święceń na podstawie art. 4 PA i art. 4 OC, nie popełnił przestępstwa opisanego w kan. 1389 § 1 KPK, tzn. nadużycia władzy (święceń)⁹².

⁹⁰ Wydaje się bowiem, że Ordynariusz nie może nie nadawać sprawie dalszego biegu, skoro prośba jest kierowana do Ojca Świętego (por. kan. 291, art. 1 § 2 PA i nr 1 cytowanego już pisma *Documenta necessaria...*, dz. cyt.).

⁹¹ Podobnie w odniesieniu do kan. 1709 § 2 KPK. Por. V. Ferrara, *Diritto oggettivo o processuale per le cause di nullità dell'ordinazione...*, dz. cyt., s. 242.

⁹² Jednakże jest to dyskusyjne. Tak np. J. Syryjczyk, *Kanoniczne prawo karne: część szczególna*, Warszawa 2003, s. 136; inaczej, tj. że władza kościelna, o której mowa w kan. 1389 § 1 KPK, obejmuje tylko władzę rządzenia, nie zaś święceń. Zob. J. Krukowski, F. Lempa w: W. Wójcik, J. Krukowski, F. Lempa, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*, t. 4: *Księga V. Dobra doczesne Kościoła. Księga VI. Sankcje w Kościele*, Lublin 1987, s. 265; D. Cito w: V. De Paolis, D. Cito, *Le sanzioni...*, dz. cyt., s. 349.

Zakończenie

Instytucja zakazu wykonywania święceń w ramach postępowania o dyspensę od celibatu kapłańskiego swoje początki bierze z podobnego zakazu w trakcie postępowania o stwierdzenie nieważności święceń. Jednak cel i *ratio legis* obu tych instytucji są różne, choć treść ich jest w zasadzie tożsama. Nie zawsze zakaz ten ma znaczenie praktyczne, stąd też jego określenie *ad cautelam*. W każdym razie obecność tego zakazu w systemie prawa kanonicznego ma charakter prewencyjny, chroniąc nie tylko wiernych przed niegodziwym bądź nieważnym sprawowaniem posługi kapłańskiej oraz ewentualnym zgorzeniem, ale też samego prezbitera proszącego o dyspensę, mając na uwadze jego duchowe dobro (por. kan. 1752 KPK). Przede wszystkim zaś instytucja ta chronić ma w tych trudnych przypadkach najwyższe dobro Kościoła, jego fundament, któremu służy norma prawnokanoniczna, tj. słowo i sakramenty.

La proibizione dell'esercizio degli Ordini nel procedimento di dispensa dall'obbligo del celibato sacerdotale

Riassunto

Nel presente articolo, l'Autore presenta l'istituto canonico-giuridico della proibizione dell'esercizio degli Ordini nel procedimento di dispensa dall'obbligo del celibato sacerdotale di cui agli artt. 4 *Praeterquam aliis* e 4 *Ordinarius competens* del 1980. Per quanto riguarda le fonti giuridiche, l'Autore indica l'incoerenza tra il testo dell'art. 4 *Ordinarius competens* pubblicato negli AAS e quello inviato a tutti gli Ordinari dalla S. Congregazione per la Dottrina della Fede; tuttavia prevale il testo degli AAS. Poi, l'Autore presenta le origini storiche dell'istituto giuridico commentato (can. 1997 CIC/17; n. 2, 4° *Norme* del 1971) e lo distingue dagli altri, soprattutto chiarisce il suo carattere non penale, avendo proposto di non usare il

termine *sospensione* in questo contesto. L'ambito dell'applicazione dipende dall'ambito della legge del 1980 e anche dal carattere processualistico della proibizione *ad cautelam* dell'esercizio degli Ordini. Questa proibizione non vale *ipso iure* (come al can. 1709, § 2 CIC/83), ma dal momento dell'emissione del decreto da parte dell'Ordinario; questa proibizione deve essere intimata con decreto formale. La violazione di detta proibizione può determinare la conseguenza che il chierico non ottenga la dispensa e può costituire il delitto di cui al can. 1389, § 1 CIC/83.